

#ادبیات_فارسی_دوازدهم

● — درس دوازدهم ، گذر سیاوش از آتش

● — " را " در بیت :

ز هر در سخن چون بدین گونه گشت
بر آتش یکی " را " بیايد گذشت

● — با توجه به ابیات پیش و پس این بیت در شاهنامه
" را " بعد از " یکی " ، " رای نهادی " و به بیان دیگر ، نهاد
مصراع دوم " نهاد رایی " است

☆ — موبد به شاه جهان (= کی کاووس) می گوید :

ز هر در (خلاصه) چون سخن [از آن دو = فرزندان ،
سیاوش و همسرت ، سودابه ، دختر شاه هاماوران] بدین
گونه است [از هر دو نگران و پر اندیشه هستی و ...]
یکی باید از آتش بگذرد

که در نهایت سودابه عذر می آورد و راضی به گذشتن از آتش نمی شود ولی سیاوش حاضر و آماده گذشتن از آتش می شود و می گوید :

" اگر کوه آتش بود بسپر من "

● — " رای " نهادی / نهاد " رایی " :

☆ — در آثار ادبی ، گاهی ساخت های گوناگون " بایستن " به نهادی نسبت داده می شود که آن نهاد (اعم از اسم یا ضمیر منفصل) ، همراه حرف " را " است که این " را " ، " رای نهادی " و چنین نهادی ، " نهاد رایی " ، نامیده می شود مانند :

شما را باید رفت = شما باید بروید
شما = نهاد

ما را نیز می باید رفت = بیهقی
ما = نهاد

مرا با او سخن نباید گفت = من با او سخن نباید بگویم

● — بر اساس این دیدگاه دستوری :

بر آتش یکی را بیايد گذشت = بر آتش یکی ، بايد بگذرد =
یکی بر آتش بايد بگذرد
یکی = نهاد

● — چند نکته :

● ۱ — جمله " بر آتش یکی را بیايد گذشت " در بیت
مورد نظر ، نبايد با جمله استثنایی ، یکسان دانسته شود
زیرا :

در این جمله نهاد وجود دارد و نهاد همراه " را " می باشد
ولی در جمله های استثنایی یا فعل های غیر شخصی
ساخت های " بایستن " ، نهاد و " را نهادی " وجود ندارد
مانند :

عاقبت از این سرای بیايد گذشت

● — با توجه به این نکته ، دو جمله زیر کاملاً با هم
متفاوت هستند :

الف — بر [یا از] آتش ببايد گذشت

ب — بر [یا از] آتش ، يکي را ، ببايد گذشت

☆ — جمله اول يعنى جمله " بر [یا از] آتش ببايد گذشت " ، جمله اى است که در دستورهاى امروزي جمله استثنایى شمرده مى شود و فعل جمله ، فعل غير شخصى محسوب مى شود و مطابق نظر دستور نويسانى که قائل به فعل غير شخصى هستند در اين جمله نهاد وجود ندارد

☆ — بعضى از دستور نويسان اين جمله ها را استثنایى نمى دانند و بخش بن فعل و وابسته هاى آن را در اين گونه جمله ها ، نهاد مى دانند بدین صورت :

بر [یا از] آتش ببايد گذشت = بر [یا از] آتش ، گذشت (= گذشتن) ببايد = گذشت (= گذشتن) بر آتش ، ببايد (= بایسته است ، لازم است و ...)

گذشتن بر آتش = نهاد

☆ — جمله دوم يعنى جمله " بر [یا از] آتش ، يکي را ، ببايد گذشت " ، جمله استثنایى نيست و فعل اين جمله

غیر شخصی محسوب نمی شود و در این جمله نهاد وجود دارد

بر [یا از] آتش یکی را بیايد گذشت = یکی بر [یا از] آتش ، باید بگذرد

یکی = نهاد

● ۲ — در جمله مورد نظر ، یعنی جمله " بر [یا از] آتش ، یکی را ، بیايد گذشت " حرف " را " ، رای فک اضافه نیست و اگر در برگردان این جمله به شیوه جمله های استثنایی یا برگردان آن دسته از فعل های غیرشخص که با فعل کمکی " بایستن " حاصل شده اند ، تصور فک اضافه می شود به این دلیل است که در تاویل شدن بخش بن فعل به مصدر این فعل ها ، این ویژگی وجود دارد و این ویژگی ربطی به بودن یا نبودن " را " در این جمله ها ندارد مانند :

۱ — حق باید گفت

۱ — گفتن حق ، بیايد (= بایسته است ، لازم است و ...)

۲ — مدرسه باید رفت

۲ — رفتن مدرسه باید (= بایسته است ، لازم است و ...)

۳ — درس باید خواند

۳ — خواندن درس باید (= بایسته است ، لازم است و ...)
(

● — در جمله " بر [یا از] آتش ، یکی را ، بپاید گذشت "

۱ — به خاطر وجود نهاد آشکار و بدون تاویل در جمله ،
جمله نباید برگردانی شود

۲ — اگر در برگردان این جمله - هرچند نباید چنین نمود -
به شیوه جمله های استثنایی یا برگردان آن دسته از فعل
های غیرشخص که با فعل کمکی " بایستن " حاصل شده
اند ، تصور فک اضافه می شود به این دلیل است که در
تاویل شدن بخش بن فعل به مصدر این فعل ها ، این
ویژگی وجود دارد و این ویژگی ربطی به بودن یا نبودن "
را " در این جمله ندارد

۳ - در جمله هایی که " رای نهادی " یا " نهاد رایی " دارند ،
رای فک اضافه کاربرد ندارد بنابر این " را " در این جمله ،
رای نهادی است و رای فک اضافه نمی باشد

☆ — منابع اصلی :

- ۱ - دستور زبان فارسی (فعل) ، دکتر احمدی
- ۲ - فعل و گروه فعلی ، دکتر فرشیدورد

☆ — تدوین از : #جهانگیر_عظیمی

https://t.me/Azimi_Ganjineh

